

Elitesportens nomenklatura i DDR

af Søren Damkjær

»Nomenklatura« er betegnelsen for det system af organisations- og personalestyring, som var ryggraden i de real-socialistiske partistater i Sovjetunionen og Østeuropa. Indsats og loyalitet blev belønnet med karriere, forfremmelse og en selektiv dosis af privilegier og i sidste instans partimedlemskab i en ung alder.

Nomenklatura sikrede dynamik og kontrol i selve partiet og i de statslige organer, men også i masseorganisationerne. Da elitesporten i DDR af parti- og statsledelsen blev tildelt en betydende rolle i kampen for international anerkendelse, er det naturligt at se på DDRs sportsmodel som en forlængelse af nomenklaturasystemet til elitesporten.

DDR's elitesportsmodel fik en levetid på lidt under to årtier, hvis vi som kriterium anvender den periode, hvor DDRs sportsmodel entydigt var repræsentativ for DDR-statens sportslige formåen. Selve DDR-staten fik en levetid på 40 år. Med »die Wende« i november 1989 indledtes en hastigt accellererende proces, der på en måned fejede partiledelsen ud i SED. Samme proces førte til udskiftninger i statsledelsen og i masseorganisationerne, det vil sige i de tre grundbestanddele i den socialistiske partistat. Da Gorbachev undsagde sin støtte til den østtyske mønstersocialisme, forsvandt partistatens grundlag under indtrykket af den fol-

kelige opstand mod partidiktatur, formynderskab og relativ fattigdom. Situationens instabilitet gjorde enhver stabilisering umulig, som det er kendt fra andre revolutionære situationer. Det statslige interim-styre under Modrow, og det omdøbte SED under Gysi (PDS) bevægede sig hastigt hen imod det eneste alternativ, genforening med den vesttyske forbundsrepublik. Valget i marts 1990 cementerede denne eneste vej for DDR. De eneste spørgsmål der stod tilbage var, hvor hurtigt, hvordan og med hvilke omkostninger. Målet stod klart, men vejen og midlerne vil blive genstand for en uohørt social ændringsproces, der vil vare et årti.

Da nu jorden forsvandt under partistaten, forsvandt den også under masseorganisationerne og dermed også under organisationer som DTSB (Deutscher Turn- und Sportsbund) og FDJ (Freie Deutsche Jugend). Samtidig indtraf der en desintegration af den statslige økonomiske planlægning, der som en central bestanddel omfattede systemet af VEB (Volkseigene Betriebe). Krisen tvang kombineret og virksomheder til at nedskære de social- og kulturfonde, der hidtil havde finansieret en væsentlig del af breddesporten.¹ For at fuldende billedet forsvandt også grundlaget for DDR-samfundets øvrige kulturorganisationer som forfatterorganisationer, uddannelsesinstitutioner og bogforlag.

En sportsmodel i krise

Et sportsligt superprodukt, der var opbygget med betydelige omkostninger, nemlig DDRs elitesport var pludseligt blevet værdiløst. Den partistat, som elitesporten havde tjent, var i krise. Partistaten havde legitimeret elitesporten og havde finansieret den under en kraftig forfordeling af bredde- og massesporten. Og elitesporten havde legitimeret partistaten ved at synliggøre DDR-statsens præstationer om økonomisk og samfundsmæssig effektivitet. DDRs elitesportsmodel brød sammen i samme takt som partistatsmodellen brød sammen. At fastholde sportsmodellen intakt i det almindelige sammenbrud var utænkeligt. Også sporten bevægede sig nu mod *sin* forening med sportsmodellen i Forbundsrepublikken. Den ekstraordinære kongres i DTSB i begyndelsen af marts 1990 accepterede i realiteten denne udvikling.²

Sjældent har en sportsmodel vist sin afhængighed af en stats- og samfundsmodel så tydeligt. Som vi senere skal se, kan partistatens egentlige struktur og sammenhængskraft først vise sig, når den *er* brudt sammen. Ligeledes kunne sportsmodellens egentlige struktur og dynamik først vise sig *efter* sammenbruddet. Det er derfor først nu *efter* sammenbruddet, at man har en chance for at se alle aspekter af den elitesportsmodel, der kunne give DDR en olympisk andenplads. Der er historisk tale om en ejendommelig ironi både for DDR-statsens vedkommende og for Elitemodellens vedkommende.

Hvis DDRs samfundsmodel viste, hvad den partidirigerede statslige og økonomiske planlægningsmodel kunne

præstere, nemlig *underudviklingens* allerhøjeste økonomiske stadium for nu at parafrasere Enzensberger, så viste DDRs sportsmodel, at den samme realsocialisme gennem systematisk forskningsstyret talentudvikling kunne nå den moderne sportsudviklings allerhøjeste niveau. Samfundsmodellen og sportsmodellen havde understøttet hinanden. Begge brød sammen i samme proces og i samme takt.

Modellen som den var

Selvom forskellige komponenter af DDRs sportsmodel fandt deres udformning ret tidligt, det gjaldt f.eks. internatskolerne for talentfulde børn fra 1951, så var perioden fra slutningen af fyrrerne til langt op i tresserne præget af en vis usikkerhed. Etableringen af DDR som en selvstændig tysk stat var i det hele reaktiv i forhold til den statslige etablering af den Vesttyske Forbundsrepublik. DTSB blev først grundlagt i 1957.³ Truslen om en økonomisk forblødning af DDR førte til Berlinmurens bygning i 1961. Den hermetisk lukkede statsgrænse blev til den reelle og symbolske garanti for DDR-statsens eksistens og identitet, ligesom det blev de små og store huller i statsgrænsen, der i oktober og november 1989, førte til DDR-statsens eksistenskrise og identitetstab. På det sportslige område havde IOC tvunget DDR til at indgå i de fællestyske repræsentationer ved de Olympiske Lege. Først da DDRs statslige eksistens var rimeligt veletableret, fik DDR sin egen nationale repræsentation ved de Olympiske Lege fra 1972. Som sagt fik DDRs sportsmodel derfor kun en levetid på lidt under to årtier. En forceret organi-

satorisk udbygning skabte baggrunden for de internationale resultater, der tjente DDR-staten som et demonstrativt middel til international anerkendelse, som et synligt bevis på DDRs økonomiske formåen.

Tilsyneladende var dette sket ved at skabe en bred sportslig basis for en elite gennem en systematisk idrætsudvikling. Dette var det billede, som omverdenen fik, og dette billede blev i stort omfang accepteret. Sportselitens internationale resultater syntes at bevise to ting: At DDR havde en usædvanligt velkonsolideret bredde som rekrutteringsbasis, samt at DDRs sportslige resultater afspejlede en rimeligt effektiv økonomisk struktur. Denne perfekte pyramidemodel, en pyramide med den bredest mulige basis og med en top, der ragede næsthøjest op i den olympiske himmel, var det billede, som DDR gav omverdenen. Sovjetunionens sportsmodel, som DDR i vidt omfang havde overtaget og perfektioneret, gav omverdenen samme indtryk. Også vestlige forskere med et indgående kendskab til den sovjetiske samfundsstruktur og til sovjetisk sport, som James Riordan, konkluderede i slutningen af 70'erne, at Sovjetunionen i en enestående grad havde udbredt sportslig aktivitet som et kulturtilbud til befolkningen.⁴ Dette billede krakelerede i Sovjetunionen efter 1985. Sporten fik *sin* glasnost, perestrojka og demokratizatsia, der foreløbigt har ført til afsløringer af breddeidrættens miserable situation, til kritik af den ensidige satsning på eliten, til kritik af børnesport, doping og aftalt spil. James Riordan har revideret sine synspunkter under indtryk af de oplysninger, som glasnostpolitikken har bragt frem.⁵

Medens denne sovjetiske sportskritik gradvist vandt frem igennem de sidste fem år, ofte i en næsten stereotyp gentagelse af de generelle paroler fra den topstyrede glasnost-politik, brød kritikken af glansbilledesporten frem i DDR på få uger.⁶

Men inden det var sket, var sport og kropskultur i DDR forsynet med en filosofisk og teoretisk overbygning på marxistisk-leninistisk grundlag, der ikke findes mage til i de andre socialistiske stater. DDRs sportsteoretikere udformede et filosofisk-politisk manifest i »Körperkultur und Sport in der DDR«, hvor man finder en sportsfilosofi, en sportssociologi og en organisationsteori, der fremstillede alle sportens elementer i en ubrudt helhed. SEDs og Parti- og statschef Honeckers udtalelser blev retningsgivende som ledetråde til præciseringen af kropskulturen som et fundament for dannelsen af den socialistiske personlighed og for den statslige styring af sportsarbejdet i masseorganisationer og skoler. Det er et enestående dokument for en filosofisk-politisk diskurs om sport og kropskultur som led i en samfundspolitik.⁷

I denne selvfremsstilling blev eliten så at sige det naturlige og selvfølgelige resultat af den samlede samfunds- og kulturpolitik. Breddesporten som den blev fremstillet i sit altomfattende netværk af masseorganisationer og uddannelsesinstitutioner blev et bevis for den socialistiske kulturpolitikens resultater, og eliten blev til et symbol for den internationale klassekamps frontlinie. Sporten og kropskulturen som helhed blev til en central bestanddel i dannelsen af den socialistiske personlighed, som den socialistiske æra havde indledt. Den socialistiske personlighedsbasis var menneskets biosociale natur,

og dette gav sporten en nøgleposition i den socialistiske stats samfundspædagogik. I dette værk er der en ubrudt linie fra marxismen-leninismen og SEDs programmatisk udtalelse til arbejdet i masseorganisationer, skoler og eliteinternatskoler.

Var modellen sådan?

DDR's sportsmodel fik dermed som nævnt lidt over et par årtier til at bevise, hvad en målbevidst og højtprioriteret sportsmodel på baggrund af nomenklaturaens principer kan udrette gennem dynamisk organisation, talentselektion, forskning og udvikling. Modellen havde imidlertid overhovedet ikke karakter af en pyramide. Den bestod af en forholdsvis lavt prioriteret, men stærkt opreklameret basis af masseorganisationer som DTSB, FDJ, virksomhedssport og lignende, med udtalt mangel på faciliteter, trænere og engagement.⁸

Ved siden af denne flade pyramide stod en næsten selvstændig søjle baseret på tidlig selektion, højtkvalificeret træning, sportsinternatskoler, og privilegerede klubber for eliten, hvadenten de var tilordnet hær, sikkerhedspolitiet eller udvalgte virksomheder. Ledelsen af denne søjle bestod af et dynamisk politisk-bureaukratisk netværk af højtstående partifunktionærer i parti, stat, masseorganisationer, uddannelsesorganisationer og forskningsinstitutioner. Det er denne organisationsmodel, der fortjener betegnelsen sportens nomenklatura.

De aktive var eller blev del af denne nomenklatura-klasse, hvis de udviste resultater. Denne model kunne garantere de resultatrige udøvere optimale betingelser og en relativt privilegeret

tilværelse, medens de var aktive. Yderligere kunne den sikre de aktive en garanteret fremtid. De mindre resultatrige ved vi ikke så meget om.

Prisen var, så længe modellen var intakt, et rigtigt planlægningsystem, et sportens produktivitsregime med konstant opstilling af planmål i form af trænings- og konkurrenceresultater. Prisen var også en konstant overvågning og disciplinering, samt en underkastelse under en systematisk sportsmedicinering, i givet fald doping, uden de aktives fulde vidende eller tilsagn.

En sportslig top præstation er i alle elitesportsmodeller idag et produkt af et højt specialiseret system af selektion af talenter, træning og yderligere selektion i en national og international konkurrencecyklus under inddragning af højt specialiseret faglig viden fra adskillige videnskabsgrene. DDR-modellen delte en række træk på det formelle plan med andre elitesportsmodeller. Men DDR-modellen adskilte sig fra andre modeller, selv den sovjetiske, gennem sin konkrete udformning og konsekvens.

Die Wende og Interregnum

November 89-marts 90

Die Wende betød, at den gamle toplethed i parti og stat i første omgang blev udskiftet med en yngre ledelse, rekrutteret fra laget lige under toppen. Den nye partichef, Egon Krenz, var udtryk for denne selvfornyelse under pres. Det var en typisk »cistka«, en selvudrensning i parti- og statsledelsen. Dette partistatens traditionelle selvforsvar duede dog ikke denne gang i DDR, fordi den folkelige protest og udvandringen til BRD truede selve

partistatens eksistens. Den nye ledelse var så at sige kompromitteret af at være den traditionelle kommende ledelse, og derfor led den fra begyndelsen af den gamle ledelses mangel på legitimitet i en revolutionær situation. Egon Krenz holdt derfor kun en måned. De nye ledere, Gysi og Modrow, var enten helt ukompromitterede SED-medlemmer som Gysi, eller populære reformfigurer som Modrow.

Selve partistatens eksistens var truet, og SED omdøbte sig selv til PDS. Dets nye funktion blev at forsvare resterne af en DDR-identitet og visse aspekter og sociale rettigheder i et DDR, som nu entydigt bevægede sig mod en genforening med BRD.

På samme måde blev ledelserne skiftet ud i de øvrige masseorganisationer. I DTSS trak præsidenten, Eichler, sig tilbage sammen med det samlede præsidium og blev i december 1989 afløst af en foreløbig ledelse, hvis formål det blev at forberede en ekstraordinær kongres i marts 1990. Denne foreløbige ledelses formål var udtrykt i vage termer. Sportsorganisationerne skulle gøres mere uafhængige af stat og parti, de skulle demokratiseres, og bredde-sporten skulle opprioriteres samtidig med, at elitesporten skulle bevares. Men også i DTSS overhalede begivenhederne den nye foreløbige ledelse. Udøvere i de mere salgbare discipliner begyndte at udvandre til BRD, doping-afløsning tog til ikke mindst i den vesttyske presse, børn blev taget ud af internatskolerne, eliten demonstrerede på gaden, sportsuniversiteternes ledelse og lærerkorps blev splittet og trænere begyndte at søge arbejde i Vesttyskland. På breddeidrætssiden ophørte virksomhederne at financiere firmaidrætten, som var den vigtigste

del af breddeidrætten. Finansieringen af både elite og bredde blev et problem. Ud af de officielle tal på 350 millioner østmark i 1989 mangler der ca. 40 millioner i 1990.⁹

I løbet af et par måneder fra årsskiftet 1989/90 skiftede problematikken. Hvor DDRs ledelse havde opereret med en gradvis proces, fra Vertragsgemeinschaft, Konføderative Struktur, Konføderation og til genforening, faldt nu alle mellemformerne ud. DDR bevægede sig mod en genforening.

På den ekstraordinære kongres den 3. og 4. marts 1990 blev parolen da også en foreningsproces af den østtyske og den vesttyske sportsorganisation. Den nyvalgte ledelse kunne kun appellere til, at den sportslige genforening ikke udelukkende kom til at ske på vesttyske præmisser. Samtidig kunne den nyvalgte ledelse kun opfordre den regering, der ville blive et resultat af valgene den 18. marts, til at tildele sporten et beløb, der ville muliggøre en vis fortsættelse af den hidtidige virksomhed.¹⁰

Det var nu utænkeligt at bevare elitesportsmodellen. Det ville have krævet en ekstraordinær indsats organisatorisk og finansielt. I de idrætsgrene, hvor der i Vesten var gode muligheder som professionel, skulle aflønningen sættes drastisk i vejret, noget der var utænkeligt i den finansielle mangelsituation. Det var nu utænkeligt, at sporten så at sige skulle kunne gå enegang i den opløsning af DDRs institutionelle struktur, som nu fulgte. DDR bevægede sig nu mod en genforening med BRD. Intet samfundsområde kunne undtages fra den proces, heller ikke elitesporten.

Elitesporten havde tjent DDR-staten. Den var i sin udformning et pro-

dukt af partistatens nomenklatura, og den gik til grunde sammen med partistaten. Uden en selvstændig partistat som en socialistisk mønsterstat, der gjorde krav på at være et alternativ til BRD, var elitesportsmodellen overflødig. Det samme gjaldt helt eller delvist de organisatoriske og forskningsmæssige strukturer, der havde tjent til opbygningen af modellen: internatskoler, forskningsinstitutioner, træningsinstitutioner, og dertil et antal af lønnede funktionærer på ca. 10.000.

Afsløringer

DDRs parti- og statsledelse havde siden 1985 energisk fastholdt, at den politik, som Gorbachev havde indledt, nok var relevant i Sovjetunionen og i de andre østeuropæiske lande, men ikke i DDR. Efter die Wende brød nu til gengæld hele registret af reformkrav og afsløringer igennem som en flodbølge. De afsløringer, der nu fulgte, rettede sig mod parti- og statsledelsens privilegier, mod Statssikkerhedstjenestens udspionering af borgerne, mod nomenklaturasystemet og hurtigt mod selve partistatens grundlag.

Denne afsløringsbølge ramte sporten i samme takt, som den ramte de øvrige samfundsområder. Når den blev så markant i sportsverdenen, skyldtes det, at sporten havde fået tildelt den fremtrædende rolle. Afsløringsbølgen fremdrog så at sige bagsiden af glorificeringen og privilegeringen af elitesporten. Den vesttyske presse var en naturlig aftager af de nyheder, der nu kom frem. Motiverne i de statslige institutioner, der nu åbnede dørene, og hos de enkeltpersoner, der nu åbnede munden, var utvivlsomt komplekse, og en omhyggelig kontrol er nødvendig,

hvis man skal etablere den endelige sandhed.

Det, der blev offentliggjort i månederne fra november til marts var følgende: hemmelige forsknings- og træningsinstitutioner, sportselitens privilegier og systematisk og centralstyret doping. Forskere, trænere og aktive i DDR, og personer, der af den ene eller anden grund allerede havde forladt DDR, stillede sig villigt til rådighed i et sandt orgie af afsløring og bekendelse. Blandt de vigtigste objekter for afsløringerne kan nævnes Forschungsinstitut für Körperkultur med Sport (FKS) i Leipzig, Kienbaum I og II udenfor Berlin (Øst), og det sportsmedicinske Forskningsinstitut i Kreschau udenfor Dresden. FKS i Leipzig var åbenbart en tophemmelig forskningsinstitution med en snes professorer, et par hundrede videnskabelige medarbejdere og et par hundrede øvrige ansatte.¹¹ Instituttets egne resultater var tophemmelige og blev behandlet som militære hemmeligheder. For forskerne var alle normale muligheder for publicering af forskningsresultater suspenderet. Instituttet syntes at være veludrustet med avanceret måle- og forsøgsapparat. FKK lå lige op ad Deutsche Hochschule for Körperkultur og svarede for informationsindhentning og forskning, medens DHfK var et offentligt tilgængeligt sportsuniversitet for DDRs elite.

Det andet spektakulære objekt var Kienbaum I og II, to trykkammer- og træningscentre til simulering af træning i højden. Kreschau skulle angiveligt have styret den systematiske doping af eliten. Parallelt med afsløringerne af disse faciliteter fulgte afsløringerne af systematisk doping. Således gav svømmeinstruktøren Reger, der havde forladt DDR inden die Wende, detaljerede

oplysninger om tildeling og dosering af anabolske steroider, og også andre trænere og aktive fortalte om en systematisk dopingpraksis.¹² Ikke uventet blev disse oplysninger bestridt, og afsløringerne vakte en betydelig harme i DDRs sportskredse. I DDR-elitens finansielle og organisatoriske sammenbrud fulgte et moralsk efterspil om skyld, ansvar, almindelig anstændighed og opportunisme. Krisen og panikken skabte en tvetydig atmosfære.

Hvad sammenbruddet viste

Kun i partistatens sammenbrud kan man se, hvad der egentligt holdt denne samfundsmodel sammen, og kun i sportsmodellens sammenbrud kan man se dens egentlige bestanddele og dens dynamiske hjerte. Hjertet var sportsorganisationens nomenklatura-netværk mellem parti, stat og masseorganisationer. Bestanddelene var bl.a. hemmelige forsknings- og udviklingscentre. Slår man idag op i f.eks. Körperkultur und Sport in der DDR finder man faktisk Forschungsinstitut für Körperkultur nævnt, men intet om denne institutions funktioner eller størrelse. Man finder den officielle organisationsmodel og talrige organigrammer, men intet om nomenklaturaens forbindelsesnet.

Så længe partistaten var intakt, kunne sovjetforskeren i Vesten stirre på politibureau og centralkomite, dvs. på magtapparatets inderste kerne, men selve magtapparatets opbygning forhindrede iagttageren i at se eventuelle ændringstegn, før de var indtruffet. Ligeledes var det umuligt at vurdere en eventuel folkelig utilfredshed, fordi den i sagens natur ikke kunne give sig

åbent til kende. Hvis man betragtede parti- og statsapparatets højere og mellemste trin, fulgte partimedlemmer og embedsmænd troligt partiets paroler, og kunne iøvrigt fra den ene dag til den anden tilpasse sig nye politiske signaler. Derfor blev den revolutionære proces i Sovjetunionen og Østeuropa ikke forudsagt, hverken i Øst eller Vest. Sovjet- og øststatsforskningen blev offer for partistatens eget illusionsnummer.

Bagefter sammenbruddet er det dog muligt at rekonstruere visse tegn, selv om man først nu kan se deres egentlige betydning. I 1988 oplyste embedsmænd i DDRs undervisningsministerium mig således om, at en opprioritering af breddeidrættens var ønskelig, samt at eliteidrættens ikke længere behøvede at være genstand for den kostbare topprioritering. Elitesporten havde tjent sit formål for DDR-staten. Den var kostbar, måske for kostbar. Ligeledes kan man nu se, at Egon Krenz i 1988 havde kritiseret M. Ewalds ledelse af DTSB og havde udvirket Ewalds fald og Eichlers overtagelse af ledelsen. Formentligt har dette lederskift skulle indlede en opprioritering af bredden.

Egon Krenz, der var Honeckers protegé, var avanceret gennem FDJ. Det er i hvert fald tænkeligt, at Krenz gennem sin ledelse af partiets ungdomsorganisation og siden centralkomiteens udvalg for sport har registreret breddesportens miserable situation. Selvom DDRs ledelse på alle niveauer siden 1985 havde fastholdt, at perestrojka, glasnost og demokratisering var fornuftige paroler i Sovjetunionen, havde den lige så stædigt fastholdt, at sådanne ændringer var irrelevante i DDR. Dette udelukkede dog

ikke en anerkendelse af nødvendigheden af fornyelse.

Men som nævnt, en forudsigtelse på det statslige plan af så gennemgribende ændringer var principielt umulig.

Sammenbruddet viste som nævnt også eksistensen af hemmelige forskningscentre. Det der idag kan undre mest er ikke, at disse centre og træningsfaciliteter, selektionsmekanismer og belønningssystemer var hemmelige, men at de kunne *holdes* hemmelige. FKS var så hemmelig som et organ i Statssikkerhedstjenesten, hvortil instituttet iøvrigt også var relateret. Mange institutioner og organisationer var involveret i elitens succes, fra centralkomiteens sportssektion til træningscentre og klubber, fra DTSB til Statssikkerhedstjenestens og Hærens sportsklubber. Jeg har kaldt det informelle netværk, der skabte dynamikken i den formelle struktur, for sportens nomenklatura. Men man må huske, at dette netværk ikke i dag er endeligt kortlagt. Alt tyder dog på, at der har været tale om en formel organisationsmodel, der kan kortlægges gennem et røntgenbillede af statens og partiets formelle organisationer, og en uformel del.

Katarina Witt har således i 1990 nævnt, at Egon Krenz omhyggeligt fulgte elitesportens stjerners mindste færden.¹³ Hvis overvågningen på bl.a. udlandsophold til konkurrencer blev for snærende, kunne hun selv gennemtrumfe en fritagelse for kontrol, utvivlsomt med accept fra Krenz selv. Intet bureaukratisk system følger til punkt og prikke sine egne regler. Hvis *målet* var den højeste sportslige effektivitet måtte partistaten fravige sine egne principper og indrømme sine stjerner visse friheder, i princippet de samme

friheder, som man indrømmede sig selv. Elitesporten havde højeste prioritet i DDRs stræben efter et internationalt image. Hvis de bureaukratiske bånd blev *for* snærende, opstod der problemer. Trænere kunne blive skilt fra den tætte kontakt med de aktive. Overvågningen kunne blive for snærende for de aktive.

Denne planlægningsstab af bureaukrater *uden* fagligt kendskab kunne dominere over den forskningsmæssige og faglige ekspertise. Her lå en konflikt gemt i partistatens struktur i almindelighed. Man har ofte en forenklet opfattelse af partistatens diktatur og af dens apparaters funktionsprincipper. I sportens tilfælde havde vi et fint afstemt organisationsapparat, der indtil det sidste formåede at fastholde sin dynamik.

Det er ikke til at sige, hvad en omprioritering ville have betydet, *hvis* DDR-staten havde overlevet sit 40 års jubilæum. DDR kunne have opprioriteret breddesporten uden problemer, og ville stadig have indtaget en 2. plads i den olympiske sammenhæng. En større selvstændighed til masseorganisationerne var tænkelig også for DTSB.

Fremtiden

I et stykke tid efter grænsernes åbning stod der tilsyneladende nogle muligheder åbne for DDRs fortsatte statslige eksistens. Genforeningsperspektivet var blevet rejst, men som et resultat af en længere proces. Tilsyneladende var DDR økonomisk og socialt så velkonsolideret, at en længere overgangsperiode var tænkelig. Der tegnede sig en flertrinsmodel. Den indledende fase ville bestå i en række to-sidede aftaler

på begrænsede områder mellem to suveræne tyske stater, det der blev kaldt et *Vertragsgemeinschaft*. Derefter skulle der etableres konføderative strukturer, altså fælles statslige organer. Den derpå følgende fase ville blive en føderation og tilsidst ville en genforening komme på tale. Flygtningestrømmen mod BRD og indsigten i DDRs politiske sammenbrud og miserable økonomiske situation gjorde dog på et par måneder en sådan flertrinsmodel illusorisk. I Forbundsrepublikken gjorde kansler Kohl sig til talsmand for en hurtig genforening, mens det vesttyske socialdemokrati ønskede en længere proces. Ved valget i DDR den 18. marts 1990 gav vælgerne tilslutning til en hurtig genforening.

Sportsorganisationerne i BRD og DDR drøftede i de første måneder også tilslutnings- og genforeningsprocessen. Kunne sporten gå foran den politiske genforeningsproces, hvad der foresvævede DDRs sportsledelse og også i begyndelsen kredse i BRD? Et fællestysk hold til de Olympiske Lege i Barcelona i 1992 og Olympiske Lege i Berlin i 2000 eller 2004 indeholdt et nært og konkret mål og nogle fjernere, men sportspolitisk ret forjættende mål. Sportsorganisationerne gentog her idealistiske og traditionelle visioner om sportens nationale og kulturelle mission, i dette tilfælde en sportspolitisk genforening som spydspids for den nationale tilnærmelses- og genforeningsproces. I de måneder, der fulgte, viste dette sig som en illusion. DBSs præsident Hans Hansen afviste, at sporten skulle gå foran. Sporten måtte følge den statslige genforeningsproces.

Den tid var forbi, hvor sportsorganisationer så at sige kunne føre deres

egen udenrigspolitik i distance til de respektive staters politik. Sportspolitikken i de to tyske stater var begge steder dybt afhængige af den statslige politik. Det var to *forskellige* statstyper og to forskellige former for sportsorganisationer, og naturligvis to forskellige former for statsafhængighed. Det var den ene grund. Den anden grund var, at en genforeningsproces også på sportens område ville give anledning til en næsten uoverskuelig række problemer.

På papiret og i den første eufori så en forening af de to sportsorganisationer besnærende ud. Man adderer antallet af hidtidige og forventede olympiske medaljer, idet man kun opgør nettogevinsten. Man kombinerer DDR-modellens stærke sider, dvs. forsknings-, udviklings- og selektions-siden med den vesttyske models stærke sider, dvs. organisationssiden. Resultatet ville blive en tysk sportslig supermagt. Så enkelt bliver det ikke. DDRs elite-model byggede på ca. 10.000 lønnede funktionærer og et stort antal trænere i de foretrukne discipliner, en kraftig satsning på de medaljetunge sportsgrene, og en overdimensioneret forsknings- og udviklingsindsats i delvist hemmelige institutioner. Den vesttyske sportsmodel byggede på et stort antal frivillige ledere, et antal lønnede funktionærer på ca. 2000 og en forskning baseret på en krydsning af videnskabelig meritering baseret på publikationer og kontrakter om forsknings- og udviklingsprojekter. DDRs forskningsmæssige know-how var i realiteten værdiløs efter *die Wende*. Skulle man *sælge* forskningsresultater, forudsatte det en fortsat hemmeligholdelse, hvilket ville have forudsat en fortsættelse af nomenklaturamodellen. Hvis

resultaterne blev offentliggjort ifølge vestlige publiceringsregler, kunne enhver skaffe sig dem.

I alle tilfælde ville en sammenlægning betyde, at aktive i både øst og vest ville være nødt til at give afkald på deres muligheder for sportslig succes.

Kort sagt ville der opstå en kaotisk situation, der kun ville kunne løses gennem en lang tilpasningsproces. Men efter årsskiftet 89/90 tydede alt på en genforeningsproces på et par år.

Som på andre områder vil genforeningen komme til at ske på Forbundsrepublikkens præmisser. Sportens nomenklatura er under opløsning i DDR. Sporten var integreret i partistatens formelle og uformelle magtapparater, der strakte sig fra parti- og statschefen, over centralkomiteens sportsudvalg, gennem statslige ministerier og komiteer til masseorganisationernes lederskab. I Forbundsrepublikken er sporten integreret i statslige, kommu-

nale og erhvervsmæssige strukturer og organisationer. Sportens *uafhængighed* i DDR af partistatens nomenklatura, som er parolen fra den ekstraordinære Sportskongres den 3. og 4. marts 1990, vil kun være de indledende skridt på vejen til sportens genforening. Medens hverken DDR-statens sammenbrud eller DDR-sportens skæbne var blevet forudsagt inden die Wende, kan man idag med sikkerhed forudsige *målet*: genforening. Man kan også med sikkerhed forudsige, at det på alle områder vil blive en kompliceret og smertefuld proces, også for elitesportens vedkommende. I al væsentlighed vil denne proces ske på vesttyske præmisser. DDR-sportens nomenklaturasystem skal opløses, og de levedygtige elementer vil blive tilpasset BRDs sportslige model, nemlig bredde- og elitesport som en del af kultur- og fritidspolitikken i den sociale markedsøkonomi.

Noter

1. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 2/2 1990.
2. Frankfurter Rundschau, 17/3 1990.
3. Körperkultur und Sport in der DDR, Berlin 1982.
4. J. Riordan: Sport in Soviet Society, Cambridge 1977, p. 401.
5. J. Riordan: The Komsomol in Crisis, Coexistence 26, 1989.
6. Vremja Perestroiki i Fizikalnaja Kultura i Sport, december 1988.
7. Körperkultur und Sport in der DDR, Berlin 1982.
8. Jörg Hahn, DDR-Sport im Umbruch, Frankfurter Allgemeine Zeitung 17/3 1990.
9. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 2/2 1990.
10. Frankfurter Rundschau, 5/2 1990.
11. Der Spiegel, 22/1 1990. p. 156-162.
12. Frankfurter Rundschau, 16/3 1990.
13. Sport, marts 1990.

Se også: DDR, Sonderband. Der Fischer Weltalmanach, Frankfurt am Main, 1990.

